liuose ploteliuose. Surastos šukės priklauso išimtinai žiestiems puodams, puoštiems arba banguotiniu raštu, arba įkypai išdėstytais lapeliais petelių srityje. Aptikta ir juodos spalvos šukių, priklausiusių greičiausiai ąsočiams su gražiai profiliuotu kakliuku.

Iš kitų radinių minėtina žalvarinės skardos apskrita smarkiai apdegusi segė, gulėjusi tarp visai subyrėjusių nuo karščio akmenų ir perdegusio molio. Greičiausiai toje patalpoje kabėjo koks drabužis, susegtas šia sege. Drabužis, suprantama, sudegė, o apdegusi segė išliko iki mūsų dienų. Tai labai vertingas radinys šio kultūrinio sluoksnio datavimui. Šitokios segės gana dažnos XIV—XVI a. kapinynuose.

Tiriant III plotą, buvo atidengta labai daug plūkto apdegusio molio, ėjusio ištisa juosta pačiu vakariniu aikštelės pakraščiu. Matyt, aikštelėje stovėjusi pilis buvo apjuosta medine moliu plūkta gynybine siena, kuri bus sudegusi drauge su šioje aikštelės dalyje tirtu ūkiniu pastatu.

Galimas daiktas, kad šias sudegusio pastato liekanas reikėtų siedinti su XVI amžiaus antroje pusėje buvusiu dideliu gaisru, sunaikinusiu visą Maišiagalos miestelį ir pilį. Greičiausiai po šio gaisro pilis nebuvo daugiau atstatyta. Tai patvirtina ir tirto kultūrinio sluoksnio padėtis III plote. Tuo tarpu I plote aptiktos sudegusio pastato liekanos, sprendžiant pagal kultūrinio sluoksnio stratigrafiją, ištirtas augalines liekanas ir jame aptiktus radinius, galėtų priklausyti XIII—XIV amžiui, juo labiau, kad iš rašytinių šaltinių žinome, jog Maišiagalos pilis XIV amž. antroje pusėje ne kartą buvo kryžiuočių užpulta ir sudeginta. Tuo būdu, tyrinėtų plotų chronologiniai rėmai — XIII—XVI amžiai.

Tyrinėjimai dar tik pradėti, todėl kokių platesnių išvadų negalima daryti, ypač sinchronizuojant rašytinių šaltinių minimus įvykius su gaisrų liekanomis, atidengtomis piliakalnyje. Tačiau 1971 m. čia aptiktieji radiniai jau dabar davė naujų ir vertingų duomenų išsamesniam lietuvių medžiaginės kultūros vaizdui susidaryti. Ypač tai liečia žemdirbystės istorijos tyrinėjimų sritį.

II. PILKAPIAI IR SENKAPIAI

PAJUOSČIO PILKAPIŲ (PANEVĖŽIO RAJ.) TYRINĖJIMAI 1971 M.

MYKOLAS MICHELBERTAS

Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto TSRS istorijos katedros archeologinė ekspedicija 1971 m. birželio 25 — liepos 21 dienomis tyrinėjo Pajuosčio pilkapyną, Panevėžio raj. Pajuosčio

kaimas yra apie 12 km į pietryčius nuo Panevėžio ir apie 2 km į vakarus nuo Raguvėlės (Anykščių raj.), kairiajame Juostos upelio krante. Pats pilkapynas yra gana lygioje žemoje vietoje, šalia kaimo kapinių. Iš Pajuosčio pilkapių, tyrinėtų 1925 m. vasarą Panevėžio kraštotyros draugijos, Kauno Valst. istorijos muziejuje yra keliolika II—III m. e. amžių dirbinių[1]. Tačiau kol kas lieka neaišku, iš kurio Pajuosčio yra šie radiniai, nes Panevėžio rajone yra antras Pajuosčio kaimas, kuriame taip pat būta pilkapių.

Pilkapyne buvo išlikę apie 20 pilkapių. Dauguma jų yra iškasinėti duobėmis, karo metais per dalį pilkapių ėjo apkasai. Netgi 1971 m. pavasarį keliuose pilkapiuose buvo iškastos duobės, kai aplinkinių sodybų gyventojai ėmė smėlį. Tyrinėjimų metu paaiškėjo, kad pilkapiai nukentėję dar dėl vienos priežasties — jie buvo atsidūrę XVI—XVII a. kaimo kapinaičių teritorijoje.

1971 m. buvo tyrinėti 6 pilkapiai (I—V ir IX).

Paaiškėjo, kad pilkapiai buvo pilami ankstesnės gyvenvietės vietoje. Tai rodo faktas, kad I ir II pilkapiai buvo supilti iš buvusios gyvenvietės kultūrinio sluoksnio. Šių pilkapių sampiluose rasta apdegusių, sutrupėjusių akmenų ir gana daug lipdytų lygiu ir brūkšniuotu paviršiumi puodų šukių. Surastą keramiką galima datuoti ankstyvuoju geležies amžiumi ir, gal būt, dar I m. e. amžiumi. Dar dviejų pilkapių sampiluose rasta geležies šlako gabalų. Gyvenvietei priklauso ir po IX pilkapio sampilu aptikta bronzinė sraiginė įvija, kurią galima datuoti pačia bronzos amžiaus pabaiga (750—500 m. prieš m. e.). Tai vienas retesnių radinių Lietuvos TSR teritorijoje. Kol kas tokios įvijos aptiktos Kurmaičių pilkapiuose, Kretingos raj.[2], ir Paplinijo gyvenvietėje, Telšių raj.[3]. Taigi, sprendžiant pagal minėtus radinius, gyvenvietė Pajuostyje egzistavo bent nuo VII—VI a. pr. m. e.

Pajuosčio pilkapiai buvo supilti II—III m. e. amžiais, matyt, kai gyvenvietė persikėlė kur nors toliau. Pilkapiui skirta vieta nebuvo išlyginama, tačiau kartais būdavo išbarstoma švariu baltu smėliu (I ir II pilkapiai). Virš smėlio arba tiesiog ant nejudin-

[1] **J. Puzinas,** Naujausių proistorinių tyrinėjimų duomenys, Senovė, IV, Kaunas, 1938, pav. 42—41; **P. Kulikauskas, R. Kulikauskienė, A. Tautavičius,** Lietuvos archeologijos bruožai, V., 1961, pav. 139:6, 142:6.

[2] **J. Puzinas,** Ankstyvojo geležies amžiaus kapas, surastas Kurmaičiuose, Kretingos vls. — Vytauto Didžiojo Kultūros muziejaus metraštis, Kaunas, 1941, lentelė I, pav. 2:4—6.

[3] **E. Danilaitė,** Brūkšniuotosios keramikos gyvenvietė Vakarų Lietuvoje. — Lietuvos TSR MA darbai, serija A, t. 2(17), V., 1964, pav. 10.

tos žemės paviršiaus būdavo barstomi degėsiai ir pelenai, kurių sluoksnis kartais gana storas — iki 10—15 cm. Sampilai supilti iš aplinkinės žemės, daugiausia smėlio. Tyrinėtų pilkapių sampilai buvo nuo 0,45 iki 1,5 m aukščio, jų skersmuo nuo 8—9 iki 12—14 m. Sampilai daugiausia apskriti, nors kai kurių pilkapių — netaisyklingos formos. Sampilų pakraščiuose aptinkami akmenų vainikai, tačiau dauguma jų buvo labai sunaikinti. Pasisekė nustatyti tik kai kurių vainikų skersmenį. Antai V pilkapio akmenų vainiko skersmuo vidinėje pusėje buvo 7,1 m, IX pilkapio — 8 m.

Tyrinėjimų metu buvo aptikti keturi II—III m. e. amžių kapai. Mirusieji laidoti nedeginti. Griaučiai labai sunykę. Kelių kapų kojūgalyje ir galvūgalyje buvo rasta po du akmenis, kurie, matyt, prilaikė skobtinius karstus.

Įkapės nėra gausios. Vyrų kapuose rasta geležinių įmovinių ir pentinių siauraašmenių kirvių, moterų ir vaikų kapuose — bronzinė labai profiliuota segė, įvairiaspalvių emalės karolių. Rasta ir keletas atsitiktinių (iš suardytų kapų) to laikotarpio dirbinių — bronzinė apskrito piūvio apyrankėlė, geležinių smeigtukų fragmentai, keletas emalės ir gintaro karolių.

Antrą kartą pilkapyno teritorijoje žmonės laidoti IX—XII m. e. amžiais. Į kai kurių pilkapių sampilus vėl buvo įkasti nedeginti mirusieji. Įdomiausi to laikotarpio kapai aptikti IX pilkapyje. Apardytame moters kape (išlikusi galvos sritis) buvo aptiktas 7-nių eilių bronzinių įvijų ir trumpų skardinių cilindrėlių apgalvis. Šio apgalvio konstrukcija įdomi tuo atžvilgiu, kad jis visiškai neturi skiriamųjų plokštelių. Matyt, jis buvo prisiūtas prie galvos apdangalo arba juostelės; tai rodo po apgalviu užsikonservavusios audinio ir odos liekanos. Kape dar rastos dvi bronzinės antkaklės. Viena jų yra ramentiniais galais, antra vytinė, užkeistais kilpiniais galais. Aptikti taip pat trys bronziniai įvijiniai žiedai. Vyrų kapuose rasta geležinių plačiaašmenių kirvių ir įmovinių ietigalių, rasta taip pat keletas atsitiktinių to laikotarpio dirbinių.

Trečią kartą pilkapyno teritorijoje buvo laidojama XVI—XVII amžiais, kai čia buvo kaimo kapinaitės. II ir IX pilkapyje rasta po 4 vėlyvus kapus, III pilkapyje — 9 kapai, IV pilkapyje — 7 kapai, V pilkapyje — 1 kapas. Šių krikščioniškų kapų laidosenoje dar galima pastebėti kai kurias pagoniškas tradicijas. Mirusieji laidoti nedeginti, guldyti daugiausia galvomis į vakarus arba su nedideliais nukrypimais į šiaurės vakarus. Pasitaiko ir kitos mirusiųjų laidojimo kryptys — pietvakariai, šiaurė, pietryčiai. Mirusieji guldyti aukštielninki, ištiestomis kojomis, palei šo-

nus ištiestomis arba įvairiai — juosmens ir krūtinės srityje — sudėtomis rankomis. Daugelis mirusiųjų laidoti lentiniuose karstuose.

Šiuose kapuose rasta nedaug daiktų. Daugiausia tai papuošalai, įėję į to meto drabužių komplektą — bronzinės pasaginės ir apskritos ažūrinės segės, geležiniai peiliai su medinėmis kriaunomis. Kai kuriuose kapuose aptikta monetų. Kartais viename kape aptinkama po 2—4 monetas. Monetų tarpe — lietuviški Jono Kazimiero (1649—1668 m.) šilingai, Švedijos valdovų Kristinos (1632—1654 m.) ir Karolio XI (1660—1697 m.) monetos, kaldintos Pabaltijyje. Šios monetos ir padėjo datuoti daugelį kapų XVII a. antrąja puse.

Monetos daugiausia aptiktos vaikų kapuose. Jos aptinkamos mirusiųjų galvos srityje, kartais dešiniojo peties srityje, kartais krūtinės srityje su audeklinių ar odinių piniginių liekanomis. Iš to galima spręsti, kad monetos buvo dėtos specialiai į kapą, kaip ir daugelyje kitų to laikotarpio kapinynų[4].

Kai kuriuose kapuose visai nerasta įkapių, o kai kuriuose buvo aptikti krikščioniško tikėjimo atributai — alaviniai kryželiai. Galimas daiktas, kad dalis kapų priklauso XVIII amžiui.

1971 m. tyrinėjimai parodė, kad Pajuostyje yra įdomus archeologinis paminklas (gyvenvietė ir laidojimo paminklų kompleksas), kurio chronologiniai rėmai — daugiau kaip du tūkstančiai metų. Šis paminklas numatomas ir toliau tyrinėti.

DAUJĖNŲ PILKAPIŲ (PASVALIO RAJ.) TYRINĖJIMAI 1970 M.

MYKOLAS MICHELBERTAS

1970 m. į respublikos archeologinių paminklų tyrinėjimus įsijungė Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto TSRS istorijos katedra. Šios katedros archeologinė ekspedicija birželio 25 — liepos 23 d. tyrinėjo Daujėnų pilkapius, Pasvalio raj.[1]

Daujėnų pilkapynas yra apie 500—600 m į pietryčius nuo Daujėnų miestelio, įrengtas kalvoje, nuolaidėjančioje pietų kryptimi. Iš viso Daujėnų pilkapyne buvo 4 geriau išlikę pilkapiai ir dar vieno pilkapio liekanos. Visi jie dirbamame lauke. Šiaurinėje ir šiaurės rytinėje kalvos dalyje yra žvyro karjeras, kuris plėsdamasis galėjo sunaikinti likusius pilkapius. Todėl 1970 m.

[4] **V. Urbanavičius,** XIV—XVII amžių monetos Lietuvos kapinynuose, — Lietuvos TSR MA darbai, serija A, t. 2(24), V., 1967, p. 61—72.

[1] Trumpa tyrinėjimų apžvalga paskelbta: **М. Михельбертас,** Исследования курганов в Северной Литве, — Археологические открытия 1970 года, Москва, 1971, стр. 320—321.